

ONOMASTICKÉ TERMÍNY *OBYVATEĽSKÉ MENO,* *KATOJKONYMUM A DEMONYMUM**

Kľúčové slová: onomastické termíny, obyvateľské meno, katojkonymum, demonymum, živé obyvateľské meno/obyvateľská prezývka

1. ÚVOD

Z hľadiska systému onomastickej terminológie sa v rámci triedenia termínov podľa objektov a javov označovaných vlastnými menami zaraďujú ku skupinovým antroponymám okrem *rodinných mien*, *rodových mien*¹ a *etnoným* aj *obyvateľské mená*, ktoré sa pokladajú z hľadiska hyperonymicko-hyponymických vzťahov za rovnocenné, porov. príručky slovenskej a nemeckej onomastickej terminológie „Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky“ (Svoboda et al., 1973, s. 43–47; ďalej ZS) a „Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika“ (Vidoeski et al., 1983, s. 89–93; ďalej OS). Zo širšieho lingvistického hľadiska sa obyvateľské mená môžu rozdeľovať na propriálne (*Žilinčan*, *Lipták*) a apelatívne (*vidiečan*, *dolniak*). Vo všeobecnosti sa však ani propriálne obyvateľské mená (a etnonymá) nepokladajú za propriá vo všetkých jazykoch alebo v lingvistických či onomastických školách, čo sa zväčša prejavuje aj z hľadiska formálnej, pravopisnej stránky v týchto jazykoch tak, že sa píše s malým začiatočným písmenom. Obyvateľské mená a etnonymá pomenúvajú celú skupinu ľudí, ale aj jednotlivca (*Bratislavčania*, *Bratislavčan*, *Bratislavčanka*; *Slováci*, *Slovák*, *Slovenka*). Singulárovou podobou neidentifikujú

* Príspevok bol vypracovaný v zmysle cieľov vedeckých projektov VEGA č. 1/0058/20 „Teória a terminologický systém slovenskej onomastiky (v kontexte slovenskej a medzinárodnej onomastickej terminológie)“ a VEGA č. 2/0133/20 „Slovenský pravopis a jeho pravidlá v kontexte súčasnej jazykovedy a jazykovej praxe“.

¹ O termínoch *rodinné meno* a *rodové meno* novšie I. Valentová (2022), tam aj staršia literatúra.

jednotlivca ako jedinečné² indivídium, ale ako príslušníka určitej skupiny, preto sa zaraďujú ku skupinovým antroponymám. Rozdielne nazeranie na status tohto druhu lexikálnych jednotiek spôsobuje kolísanie pravopisu začiatočných písmen v slovenčine, a to najmä v neúradných, neoficiálnych či v tzv. živých obyvateľských menách alebo *obyvateľských prezývkach*.

Problematiku obyvateľských a etnických mien nie je možné vyčerpávajúco charakterizovať v jednom príspevku. Pokúsime sa však uviesť základné postoje a názory na ňu, pričom sa sústredíme predovšetkým na teoretické východiská slovenskej, príp. českej onomastiky k tejto téme a na ortografické problémy týkajúce sa písania začiatočných písmen tak v spisovnej slovenčine, ako aj v používateľskej praxi. Zaoberať sa charakterom a významom, obsahom tohto druhu termínov je totiž dôležité nielen z hľadiska ich spracovania v rámci onomastickej terminológie a zaradenia do terminologického systému, ale aj z praktickej pravopisnej stránky pomenovaní objektov (denotátov), ktoré označujú. Hoci písanie veľkých písmen je vec konsenzu a napríklad v nemčine nemusí byť príznakom propriálnosti, v slovenskom pravopise a hlavne pri vyučovaní (v pedagogickej praxi) sa tento príznak ustálil napriek tomu, že osvojovanie si podstaty vlastných mien by malo viesť od poznávania obsahovej stránky k formálnej stránke, nie opačne.

V tomto príspevku sa sústredíme na termín *obyvateľské meno* a na synonymné internacionálne termíny *katojkonymum* a *demonymum* z hľadiska ich definovania, ale aj ustálenosti v slovenskej onomastike. Osobitnú pozornosť budeme venovať tzv. *živým obyvateľským menám* alebo *obyvateľským prezývkam*, ktoré sú z pravopisnej stránky (písanie začiatočných písmen) najproblematickejšie špeciálne v súvislosti s chápaním ich apelatívneho alebo propriálneho statusu³.

2. OBYVATELSKÉ MENO

V onomastických terminologických príručkách (ZS, s. 46; OS, s. 92) sa slovenský domáci termín *obyvateľské meno* definuje ako vlastné meno obyvateľov zeme, krajiny, mesta, dediny, samoty atď. Ako príklady by sme mohli uviesť napr. *Európania*, *Švajčiari*, *Stredoslováci*, *Horehronci*, *Gemerčania*, *Žilinčania*, *Dúbravčania* (obyvatelia obce Dúbravka v Michalovskom okrese alebo mestskej časti Bratislavy Dúbravka). V poznámke sa uvádza, že v nemčine sa

² Adjektívum *jedinečný*, resp. propriálny príznak *jedinečnosť* sa v onomastickej teórii nechápe vo význame „výnimočnosť, mimoriadnosť, unikátnosť“, ale vyjadruje, že vlastným menom sa pomenúva jeden konkrétny jednotlivec alebo entita daného druhu onymického objektu.

³ Nebudeme sa venovať apelatívam, ktoré vznikli z obyvateľských mien, napr. *nitrán* „druh salámy“ (obyvateľské meno *Nitrán*, názov mesta *Nitra*), resp. procesu ich apelativizácie či deonymizácie, príp. len okrajovo, pretože ide o problematiku, ktorá vyžaduje samostatné spracovanie.

rozlišujú termíny *Bewohnername* — vlastné meno pre obyvateľa kraja, oblasti, a *Einwohnername* — vlastné meno pre obyvateľa dediny, mesta. Za obyvateľské mená sa považujú aj označenia obyvateľov podľa štátnej príslušnosti. V mnohých prípadoch sú však tieto mená zhodné s etnonymami, ktoré označujú vlastné meno obyvateľov podľa národnosti, t. j. s vlastnými menami národa, etnika, kmeňa a pod. (napr. *Slováci* — podľa národnosti, *Slováci* — obyvatelia Slovenskej republiky), preto je problematické zaradiť ich presne. Najnovšie R. Coates (2021, s. 6) tiež upozornil na to, že sa môžu prekrývať, napr. *Rusi* ako príslušníci konkrétneho antropologicky definovaného východoslovanského národa a zároveň aj ako občania štátu nazývaného Ruská federácia.

Môže sa stať, že sa niekedy mylne označia ako etnonymá aj mená podľa štátnej príslušnosti typu *Švajčiar*, hoci v týchto prípadoch je jednoznačné, že sú to obyvateľské mená. Na tento problém upozornila už M. Opělová-Károlyiová (1995), ktorá dôvod videla v tom, že „lingvisti starej školy“ nerozlišovali pomenovania podľa národnej a štátnej príslušnosti, pričom tento názor môže u niektorých pretrvávať. Príčinu videla aj v tom, že sa etnonomastike⁴ prakticky venuje len málo lingvistov. Na druhej strane T. Balkanski a K. Cankov (2016, s. 134) zase uviedli v rámci heslového slova *etnonymum* (bulharsky *етноним*) ako príklad *българин*, pl. *българи* aj vo význame „každý občan Bulharska nezávisle od jeho etnického pôvodu“. Z uvedeného vyplýva, že obsah termínov obyvateľské meno a etnonymum nie je stále vo všetkých jazykoch či lingvistických alebo onomastických školách jednotný.

V publikácii *Encyklopédia jazykovedy* (Mistrík et al., 1993, s. 302) sa *obyvateľské mená* definujú ako „osobitné slová utvorené na pomenovanie obyvateľov

⁴ Termín *etnonomastika* použila M. Opělová-Károlyiová (1995), recenzent príspevku však odporučil tento termín v podobe *etnoonomastika*. Ak sa však vychádza zo stavu v gréčtine, resp. z tamojších slovotvorných preferencií, termín by mal mať skôr podobu *etnonomastika*. Keď sa východiskové grécke slovo *ethnos* s významom „národ“ a pod. vyskytuje ako prvá časť zloženín, má formu *ethno-* len v prípade, ak sa druhá časť zloženiny začína na spoluhlásku, napr. *ethno-kentrismos* „etnocentrizmus“. Pokiaľ sa druhá časť zloženiny začína na samohlásku, v prvej časti sa použije forma *ethn-*. V súčasnej gréčtine existuje napr. *ethn-apostolos* „národný apoštol“, *ethn-archés* „vodca národného spoločenstva a pod.“ (doložené už v antike), *ethn-egersia* „národné prebudenie“ a i. Analogicky by potom mal byť aj v slovenčine utvorený názov vedného odboru *etn-onomastika*, podobne ako aj termín *etn-onymum*. Na druhej strane v niektorých slovenských slovách je už etablovaný prefixoid *etno-*, napr. *etno-grafia*, *etno-lógia*, *etno-lingvistika*, preto by sa dalo uvažovať aj o podobe *etnoonomastika*, porov. napr. termín *socioonomastika*. Termín *etnonomastika/etnoonomastika* sa však v slovenskej onomastike nepoužíva, nie je vžitá ani jedna z uvedených podôb, preto sa nateraz prikláňame k uvedenému vysvetleniu a odporučeniu Ľ. Kráľika ponechať podobu *etnonomastika*, ktorému ďakujem za konzultáciu. T. Balkanski a K. Cankov (2016, s. 140) uviedli aj termín *etnoonym* (bulharsky *етнооним*), ale s významom „vlastné meno motivované etnonymom, vzniknuté z etnonyma“, a termín *etnoonom* (*етноонѐм*) s významom „apelatívum motivované etnonymom, vzniknuté z etnonyma“.

topografických objektov, napr. svetadielov, štátov, krajín, miest, obcí, osád a pod. Zodpovedajú opisným pomenovaniám so slovom *obyvateľ* a pomenovaniám topografického objektu, napr. *obyvateľ vidieka* — *vidiečan*⁵, *obyvateľ Európy* — *Európan*. Môže ísť aj o fiktívnych obyvateľov, napr. *Mars* — *Marťan*.⁶ Ako príklady sa ďalej uvádzajú aj apelatíva *mesto* — *mešťan*, *západný* — *západniar*, *dolný* — *dolňan*, *dolník*. Ak sú však odvodené od vlastných mien, pokladajú sa obyvateľské i etnické mená tiež za vlastné mená, napr. aj *Exparižan*, *Západoslovan*, *Západoslovák*, *Východoslovák*, *Poloukrajinec*, *Stredoeurópan* a i. (Pravidlá slovenského pravopisu, 2013, s. 56; ďalej PSP). Vo všeobecnosti sa v slovenskej lingvistike obyvateľské mená chápu dvojako — ako vlastné mená, ak sú odvodené od vlastných mien toponymických objektov, alebo ako apelatíva, ak sú odvodené od apelatív. Pomenovanie *západniar* má význam „obyvateľ západného Slovenska“ i „obyvateľ západných (obyčajne západoeurópskych) krajín“ (Krátky slovník slovenského jazyka, s. 917; ďalej KSSJ), ale názov *Západ* s významom „západné krajiny, krajiny ležiace v západnej oblasti zemegule; západoeurópske krajiny, USA a Kanada“ (podobne aj názov *Východ*) sa chápe ako vlastné meno a píše sa s veľkým začiatočným písmenom (PSP, s. 471, 492; KSSJ, s. 861, 917). V tomto prípade by sa očakávalo, že aj odvodené obyvateľské meno sa bude písať s veľkým začiatočným písmenom, ale aj v kodifikačných publikáciách PSP (s. 471), KSSJ (s. 917) sa uvádza s malým začiatočným písmenom.

V súvislosti s menami obyvateľov planét A. Závodný (2020, s. 128) upozornil, že tak, ako sa za vlastné meno pokladá *Marťan* ako obyvateľ Marsu (hoci fiktívny), rovnako napr. *Mesiačan* ako obyvateľ Mesiaca a pod., malo by sa aj *pozemšťan* ako obyvateľ planéty Zem písať s veľkým začiatočným písmenom, aj keď v slovenských kodifikačných príručkách sa píše s malým začiatočným písmenom, takže sa vníma ako apelatívum. Prečo sa chápe ako apelatívum, vysvetľoval už L. Dvonč (1964, s. 87): „Ide o derivát prídavného mena *pozemský*. Zdá sa však, že slovo *pozemšťan* (resp. *Pozemšťan*) v tomto význame nemá väčšiu nádej na uplatnenie sa, a to preto, lebo je spojené so slovom *nebešťan* ako jeho opozitom. Preto by bolo ťažké zapojiť ho do sústavy mien obyvateľov jednotlivých planét. Treba tu používať zaužívané opisné pomenovanie obyvateľ Zeme“. Pravdepodobne to bude dôvod, prečo sa aj obyvateľské mená *západniar* a *východniar* kodifikovali s malým začiatočným písmenom.

Obyvateľské mená ako propriá i ako apelatíva aktuálnejšie charakterizuje aj F. Štícha (2017) v rámci „Nového encyklopedického slovníka češtiny“, ale namiesto českého termínu *obyvatelské jméno* (porov. ZS, s. 46; OS, s. 92; Pastyřík, 2010, s. 15; Komárek, 2012, s. 8), ktoré je v českej onomastike zaužívané, použil

⁵ Azda dôsledkom preklepu je príklad uvedený s veľkým začiatočným písmenom *Vidiečan* — *Vidiečanka* pri ukážke tvorenia prechýlených ženských podôb.

termín *názvy obyvateľské* a rozdelil ich na *obyvateľské názvy propriálne* a *názvy obyvateľské apelatívni* (napr. *vesničan, cizinec, severan, nebešťan*). V slovenskej onomastike sa zatiaľ úplne nezaužíval žiadny synonymný domáci či internacionálny termín, najčastejšie sa používa domáci termín *obyvateľské meno*⁶.

3. KATOJKONYMUM

Vo východoslovanských onomastikách sa pre vlastné meno obyvateľov sídelného objektu (zeme, krajiny, štátu, kraja, oblasti, mesta, dediny, samoty a pod.) popri domácom termíne používa aj internacionálny termín *katojkonymum* (rus. *като́йконим*, ukr. *като́йконім*, podľa gréc. *kátoikos* „obyvateľ“; Bučko, Tkačova, 2012, s. 103). Termín *като́йконім* uvádza aj bieloruská Wikipédia („Katajkonim“, 2022), pritom v OS (s. 92) sa nachádza len domáci termín (назва жыхароў). Okrem terminologických príručiek (ZS, OS) ho v ruštine uviedla aj N. Podol'skaja (1988, s. 64–65). M. Opělová-Károlyiová (1995, s. 124) zdôraznila, že týmto termínom sa v ruskej lingvistike označujú ľudia podľa mestského a dedinského miesta bývania, ale nie podľa národnostnej príslušnosti a ani podľa štátnej príslušnosti (*Švajčiar*).

V slovenskej onomastike termín *katojkonymum* ako medzinárodný, internacionálny ekvivalent pre *obyvateľské meno* použil už M. Majtán (1979, s. 156) a vychádzajúc z N. Podol'skej (1978) definoval ho ako vlastné meno obyvateľa sídelného objektu, oblasti (*Bratislavčan, Košičan, Oravec, Lipták, Záhorák*). V onomastických terminologických príručkách (ZS, s. 46; OS, s. 92) sú termíny: poľ. *nazwa mieszkająca*, čes. *obyvateľské jméno*, rus. *като́йконим, название жителя по месту*, ukr. *като́йконім, назва мешканця*; príklady: *krakowianie* v poľštine, *сибиряк, кавказец, москвич* v ruštine, *Jihočeši, Pražané, Švýcaři* v češtine, pričom príklad *Švajčiarov* sa v ruštine či ukrajinčine neuviedol, ale v týchto jazykoch ani nie je pri termíne *katojkonymum* uvedená výnimka, podľa ktorej by sa k nim nezaraďovali mená podľa štátnej príslušnosti.

M. Opělová-Károlyiová (1995, s. 124) zastávala názor, aby sa na označenie skupín etnicky zmiešaných ľudí, t. j. jej slovami „etnopolitických organizmov“ (*Juhoslovan, Švajčiar*), zaviedol osobitný termín, pričom sa priklonila k termínu *toposocionymum* (*socionymum* — pomenovanie ľudských skupín), ktorý navrhoval už H. Walther v r. 1974 (s. 4). Tento termín sa síce v slovenskej onomastike

⁶ V slovenskej onomastickej terminológii sa ustálilo rozlišovanie termínov *meno* na označenie vlastného mena živej bytosti (napr. meno človeka, zvieratá; *rodné meno, krstné meno, osobné meno*) a *názov* na označenie vlastného mena neživého objektu a javu (napr. názov mesta, lúky, ulice, výrobku; *zemepisný názov, miestny alebo osadný názov, terénny názov, vodný názov*) (bližšie Valentová, 2021).

neujal, ale medzinárodný termín *katojkonymum* niektorí slovenskí onomastici⁷ sporadicky používajú popri synonymnom domácom termíne *obyvateľské meno*.

Podľa nášho názoru termín *katojkonymum* nevhodne použili P. Maliniak a J. Krško (2019, s. 347), pretože napr. typ prímen *Lehotský* (maď. *Lehotkai*) nemožno označiť za *katojkonymum*, *obyvateľské meno* alebo za *prímeno katojkonymického pôvodu*. Ide o typ prímen, ktoré vznikli z prídavných mien utvorených od osadných názvov, ktoré poukazujú na pôvod jeho nositeľa pri vzniku prímena, vyjadrujú, odkiaľ takto pomenovaná osoba pochádzala, kde bolo jej rodinné sídlo a pod. (Majtán, 2014, s. 37). Ide síce o prímená podľa pôvodu, ale nie o prímená katojkonymického pôvodu alebo katojkonymické prímená, ide o deojkonymické prímená. Možno tiež povedať, že vznikli príponami *-ský*, *-(c)ký* z názvov obcí, pričom tieto prípony poukazujú na pôvod pomenovaného v čase onymickej nominácie. Tejto prípone zodpovedá maďarská adjektívna prípona *-i* (*Lehotkai*)⁸. Za prímená katojkonymického pôvodu alebo za katojkonymické prímená možno označiť také, ktoré vznikli z podôb obyvateľských mien ako *Lehoťan*, *Lihot'an*. Obyvateľské mená majú najčastejšie príponu *-an*, napr. *Belan*, *Turan*, *Žilinčan*, v priezviskách môžu byť zachytené aj nárečové podoby *-än*, *-en*, alebo príponu *-ec* (*Čičmanec*), ktorá je najrozšírenejšia v severnej časti stredného Slovenska, zriedkavejšie majú prípony *-ák*, *-iak*, *-ík*, *-čák*, *-čár*, sporadicky *-ič*, napr. *Čaviňák*, *Štubniak*, *Sihalník*, *Jasenčák*, *Žilinčár*, *Ublanič* (Majtán, 2014, s. 36–37). Pre krajské obyvateľské mená sú typické prípony ako *-an* (*Kysučan*), *-čan* (*Gemerčan*), *-ec* (*Oravec*), *-ák* (*Lipták*) a i. (Majtán, 2014, s. 40). O problematike obyvateľských mien písal zo slovenských jazykovedcov napr. aj J. Horecký (2002), vo viacerých článkoch L. Dvonč a mnohí iní (najmä o ich slovtvorbe).

V. Blanár už v r. 1973 upozornil na rozdielny obsah pojmov *patronymické* a *matronymické osobné mená* v úradnej a neúradnej antroponymickej sústave: „O patronymických a matronymických osobných menách možno hovoriť v jednodomnej sústave a v dnešných živých menách. Iný je obsah týchto pojmov v úradnej dvojmennej sústave; priezvisko má iba f o r m u patronymika, matronymika⁹ atď.“ (Blanár, 1973, s. 55). Možno preto hovoriť aj o katojkonymických prímenách alebo katojkonymických funkčných členoch živých osobných mien (napr. *katojkonymická individuálna charakteristika podľa pôvodu*), ale v prípade priezvisk

⁷ Porov. novšie napr. A. Závodný (2011, s. 78), J. Bauko (2015, s. 258), J. Krško (2017, s. 180), P. Maliniak a J. Krško (2019).

⁸ V češtine síce existuje typ obyvateľských mien v podobe substantivizovaných adjektív (napr. *Kladenští*), ide však o pomnožné mená, nemajú singulár a ako obyvateľské mená vo vlastnom zmysle slova sa chápu iba čiastočne (bližšie Štícha, 2017).

⁹ V. Blanár v tejto práci použil staršie termíny *patronymikon*, *metronymikon*, v terminologických príručkách (ZS, s. 194–195; OS, s. 247–250) už boli pre slovenčinu kodifikované termíny *patronymum*, *metronymum*, *priezvisko s formou patronyma*, *priezvisko s formou metronyma*. V slovenskej onomastike sa však ustálila podoba *matronymum*.

v súčasnej dvojmennej pomenovacej sústave by bol aj v tomto prípade vhodnejší termín *priezvisko s formou katojkonyma*, pretože ide o motiváciu prímene pri prvotnom pomenovaní, ako sme už spomenuli. Z hľadiska fungovania súčasného priezviska je táto motivácia irelevantná, s pôvodným sídlom súčasného nositeľa priezviska nesúvisí. Priezvisko má len formu katojkonyma, ale z obsahového a motivačného hľadiska s ním nemá nič spoločné.

4. DEMONYMUM

Vo všeobecnosti menej známy a v slovenskej onomastike azda takmer nepoužívaný je internacionálny termín *demonymum* vo význame obyvateľského mena. V anglickej podobe *demonym* (prvá časť z gréc. *dēmos* „ľud, ľudia“¹⁰) ho uvádza aj slovenská Wikipédia („Demonym“, 2020; azda podľa anglickej Wikipédie) ako „slovo, ktoré pomenúva obyvateľov alebo domorodcov konkrétneho miesta, napríklad mesta, štátu, kontinentu alebo inej zemepisnej oblasti“. Pravdepodobne je tento termín známejší skôr v anglofónnej ako vo všeobecnosti v slovenskej onomastike. R. Coates (2021) ho definoval ako meno pre skupinu ľudí spojených geopolitickou lojalnosťou (konsenzuálnou alebo vynútenou) a s ňou súvisiacou štátnou správou¹¹. Podľa českej Wikipédie („Demonymum“, 2022) k demonymám zaraďujú aj vlastné mená fiktívnych obyvateľov vesmírnych telies (*Mart'an, Venušan, Mesičňan/Měsíčan*), ale aj apelatívne obyvateľské mená ako *vesničan, venkovan, horal, ostrovan, severan*, hovorovo *západ'ák, nebešťan, vesmířan*, takže sa chápe širšie, nielen ako špecifický onomastický termín.

Pre bulharskú onomastiku uviedli termín *демоним* T. Balkanski a K. Cankov (2016, s. 100), ale s významom „всяко име на демонично същество“ (= akékoľvek meno démonickej bytosti) s príkladmi ako *Сатана, Дябол* (= *Satan, Diabol*), ale aj vo význame *демоним*, ktorým sa označujú apelativizované mená týchto bytostí (napr. *diabol*). Bulharský termín *демоним* označili aj ako druh etnonyma podľa etnických, demografických jednotiek v rámci heslovej state termínu *etnonymum* (Balkanski, Cankov, 2016, s. 134).

5. KRAJOVÉ OBYVATEĽSKÉ MENO

Za samostatnú podskupinu obyvateľských mien by sa mohli pokladať *krajové obyvateľské mená* ako vlastné mená obyvateľov administratívnych alebo prírodných územných celkov, napr. *Kysučania, Považania, Zemplínčania, Oravci, Spišiaci*,

¹⁰ Porov. slová *demografia, demokracia* (Králík, 2015, s. 117).

¹¹ V angličtine: „A demonym is a name for a group of people related by geopolitical allegiance (consensual or coerced) and its attendant bureaucracy“.

Záhoráci (porov. Majtán, 2014, s. 40). V tomto prípade by termín *krajové meno* mohol byť hyponymum k termínu *obyvateľské meno*. Tento termín je však veľmi špecifický, ide o okrajový typ onymického objektu. V slovenskej onomastike je síce známy, ale nie je však často používaný, pretože zväčša sa hovorí len o obyvateľských menách ako celku.

6. ŽIVÉ OBYVATEĽSKÉ MENO / OBYVATEĽSKÁ PREZÝVKA

Aj obyvateľské mená môžu mať neúradnú, presnejšie neoficiálnu podobu, keďže nie sú ustanovené administratívno-právnymi normami (územ)¹² v tom zmysle, ako sú napríklad úradné osobné mená. Možno ich však triediť zo socioonomastického hľadiska podľa príznakov úradnosť, oficiálnosť — neúradnosť, neoficiálnosť (úradné, oficiálne — neúradné, neoficiálne, živé mená). Tzv. živé obyvateľské mená alebo *obyvateľské prezývky*¹³ možno zaradiť medzi živé (vlastné) mená alebo *prezývkové vlastné mená*, ktoré sú hyperonymickými termínmi. Termín *prezývkové vlastné meno* sa nachádza v príručkách onomastickej terminológie (ZS, s. 118; OS, s. 173) — do terminologickej sústavy sa zaradil medzi termíny z hľadiska lexikálno-sémantickej stránky vlastných mien, pričom napr. v češtine sa uviedol príklad živého obyvateľského mena *Kujebáci* (obyvatelia Vysokého Mýta).

Výskumu živých obyvateľských mien sa venovali viacerí slovenskí jazykovedci (napr. Krištof, 1966, 1969; Uhlár, 1993, 1995; novšie Krško, 2000). Ide o neúradné mená obyvateľov sídelných objektov, zväčša obcí (*Kefári* — obyvatelia obce Brodzany), prípadne celých oblastí a krajov (*Zliptáci* — obyvatelia Liptova), ojedinele aj štátov, napr. *Dederón* (prezývka obyvateľov niekdajšej Nemeckej demokratickej republiky; porov. Slovník súčasného slovenského jazyka 1, s. 570; ďalej SSSJ), zriedkavejšie viacerých sídelných objektov alebo iných typov geografických celkov, napr. *Korenári* — obyvatelia dedín Vesteníckej doliny. Termín živé obyvateľské meno použil Š. Krištof (1966, s. 245, pozn. č. 1) analogicky podľa Blanárovho termínu živé meno. Označil ich za kolektívne živé

¹² Ide aj o sémantický príznak pragmaticko-komunikačnej povahy, ktorý V. Blanár vo svojich prácach (porov. napr. Blanár, Matejčík, 1978, s. 55; Blanár, 1973, s. 26–27, 1996; 2009, s. 30) nazýva ustálenosť administratívno-právnym územ (majú ho úradné mená) oproti príznaku ustálenosť užším spoločenským (miestnym) územ, t. j. územ obmedzený na spoločenstvo osobne poznávajúce denotát (majú ho neúradné, živé mená).

¹³ Niekedy sa nesprávne zvyknú zamieňať s prezývkou obce. Napríklad J. Krško (1999, s. 51) uviedol, že obec Rovensko má prezývku *Žabičkári*, ale nejde o prezývku obce, ale jej obyvateľov. Je potrebné rozlišovať medzi živým obyvateľským menom, resp. *obyvateľskou prezývkou* ako antroponymom (konkrétne druhom *skupinového antroponyma*) a *prezývkou obce* (alebo živým, neúradným názvom *obce*) ako toponymom, napr. *Somárovce* (názov obce *Oslany*), pretože ide o rôzne druhy onymických objektov (porov. aj Valentová, 2010, s. 282). Obe tieto typy však možno zaradiť pod všeobecnejšie nadradené pojmy *prezývkové vlastné meno*, *živé vlastné meno*.

mená, ktoré pomenúvajú väčší alebo menší kolektív (obyvateľov obce, obcí, miest, mestských častí, prípadne krajov), napr. *Trogári/Corgoni* = Nitrania, *Žochári* = Topoľčanci (Krištof, 1966, s. 240; 1969, s. 4). Podľa Š. Krištofa (1966, s. 241) sa používajú len v ľudovej reči (v miestnych nárečiach) a vzdialenejší kolektív ich spravidla nepozná; okrem toho, že pomenúvajú obyvateľov konkrétneho toponymického objektu, môžu byť motivované aj činnosťou obyvateľov, ich obľúbenou potravou, historickou pamiatkou, môžu sa spájať s prostredím, s charakteristickými živočíchmi a rastlinami, ktoré sú pre danú oblasť typické a pod. Často sú výrazom ľudového žartu, humoru a pozorovacích schopností. Spravidla sú posmešné až vulgárne, všetky majú silný citový príznak a sú expresívne, aj keď východiskové apelatívum je neutrálne. Jednoznačne ich však chápal ako *propriá* a písal ich s veľkým začiatočným písmenom.

V. Uhlár (1993, 1995) používal termíny *obyvateľská prezývka*, *prezývka obyvateľov*. J. Krško (2000, s. 76) použil termín *prezývkové obyvateľské meno* a označil ho za druh prezývky. Namiesto termínov *živé obyvateľské mená* alebo *obyvateľské prezývky* (resp. *prezývky obyvateľov*) neskôr používal termín *skupinové antroponymum*, lebo ho pokladal terminologicky za najvystihujúcejší, pretože ide o prezývku skupiny obyvateľov (Krško, 2004, s. 67). Nejde však o synonymné termíny, ale o termíny s hyperonymicko-hyponymickým vzťahom. Termín *skupinové antroponymum* je nadradený. Nezahŕňa len *obyvateľské mená* (vrátane živých obyvateľských mien či *obyvateľských prezývok*, resp. *prezývok obyvateľov*) a *etnonymá*, ale aj *rodinné* a *rodové mená* (vrátane *dynastických*) ako *Kováčovci*, *Plachí*; *Diviackovci*, *Habsburgovci* (porov. OS, s. 89–93; Pleskalová, 2017).

Ako sme už uviedli, aj v slovenskej onomastike možno chápať určité obyvateľské mená ako apelatíva a iné ako *propriá*, ale predovšetkým pri tomto type živých mien je v niektorých prípadoch otázka ich *propriálnosti* nejasná nielen pre bežného používateľa, ale aj pre jazykovedcov. Vzniká potom problém s ich zaradením (medzi apelatíva alebo *vlastné mená*) a následne s písaním ich začiatočných písmen. V platnej kodifikačnej príručke PSP sa v časti o zásadách písania veľkých písmen vo *vlastných menách* (PSP, s. 53–70) písanie v týchto druhoch obyvateľských mien bližšie nešpecifikuje, len sa konštatuje, že s veľkým začiatočným písmenom sa píše národné a kmeňové mená a mená príslušníkov etnických skupín, obyvateľské mená utvorené od *vlastných mien* s uvedenými príkladmi (PSP, s. 56–57), pričom v poznámke sa uvádzajú príklady apelatív vzniknutých z obyvateľských mien, a teda písaných s malým začiatočným písmenom, napr. *valach* (pastier oviec), *nitran* (druh salámy), *hucul* (druh koňa) a pod. Spisovné podoby obyvateľských mien odvodených od názvov obcí na Slovensku sa nachádzajú na konci publikácie (PSP, s. 518–590) v rámci zoznamu štandardizovaných názvov obcí na Slovensku.

Ako vlastné mená sa teda s určitosťou chápu tie obyvateľské mená, ktoré pomenúvajú obyvateľov určitých toponymických objektov (dedín, miest, krajov a pod.) a sú od ich názvov odvodené. Živé alebo prezývkové obyvateľské mená však môžu mať aj inú motiváciu. Nemusia byť utvorené len od názvu daného objektu, ale mohli vzniknúť aj podľa činnosti či remesla obyvateľov, ich charakteristickej vlastnosti a pod., napr. už spomínaní *Žochári* (obyvatelia Topoľčian) boli nosiči žochov, t. j. vriec s obilím, *Šustri* (obyvatelia Partizánskeho) vyrábali obuv, *Farahúni* (obyvatelia Veľkých Bielic, dnes súčasť Partizánskeho) boli namyslení (Uhlár, 1995). Vždy sa však vzťahujú na obyvateľov daného toponymického objektu. V encyklopédii „Słowiańska onomastyka“ o nich V. Blanár (2002, s. 489) napísal: „Na Slovensku existuje kategória živých obyvateľských mien. Používajú sa v bežnej komunikácii a často majú výrazné expresívne podfarbenie, napr. skupinovú mená v Tekove sa tvoria príponami *-ári/-ár*, *-iari/-iar*, *-áci/-áč*, *-áni/-áň*, *-ci*, príp. neodvodenými lexémami. Niekoľko príkladov: *Mam'asi*, *Mam'as*; *Bosoráci*, *Bosorák*; *Hltáci*, *Hlták*; *Kikirikáci*, *Kikirikáč*; *Bičkáši*, *Bičkáš*; *Muchi*; *Vozokany Kanci*; *Kuniari*, *Kuniar*; *Huhuci*“. Evidentne ich chápal ako vlastné mená, ktoré je treba písať s veľkým začiatočným písmenom.

V slovenskej lingvistickej literatúre sa však možno stretnúť aj s ich zápisom s malým začiatočným písmenom, porov. napr. J. Horecký (2002): „*cibuliari* sú obyvatelia Zohora, lebo sú známi pestovaním cibule a zeleniny vôbec, *žochári* sú obyvatelia Topoľčian (podľa slova *žoch* — veľké vrece), *vraňare* sú obyvatelia Košíc, *koňare* obyvatelia Prešova“. Na tento problém upozorňoval už v päťdesiatych rokoch minulého storočia V. Uhlár (1951–1952, s. 115): „V slovenčine pokladáme v tomto širšom zmysle za vlastné mená nielen mená národov, ale aj mená kmeňov (*Obodriti*, *Kujavania*, *Mazúri*, *Slovieni*, *Pšovania*, *Hanáci* a pod.) a mená obyvateľské, či už ide o obyvateľov celých oblastí alebo krajov (*Šarišania*, *Zemplínčania*, *Záhoráci*, *Kysučania*, *Hronci*...), či o obyvateľov miest, dedín alebo celkom malých a zapadnutých lazov, kopaníc, samôt (*Bratislavčan*, *Nitran*, *Margecanec*, *Lipanec*, *Pažiťan*, *Hlbočan*, *Cerovan*, *Donovalec*...). Naproti tomu pomenovania podľa jazykových alebo aj iných charakteristických znakov píšeme obyčajne s malým začiatočným písmenom, lebo ich hodnotíme ako prezývky. Napr.: *kajkavci*, *ekavci*, *sotáci*, *trpáci*; *mogoniari*, *cibuliari*, *kvaškári*. Niekedy sa však takéto pomenovania stali kmeňovými menami a píšu sa s veľkým začiatočným písmenom. Tak sa často píše napr. *Lemkovia* popri *lemkovia* (podľa vyslovenia častice *len* ako „l'em“). Tu by bolo treba spôsob písania sjednotiť a ustáliť“.

K uvedenému citátu je nutné poznamenať, že z hľadiska onomastickej terminológie sú prezývky tiež druhom antroponým, a teda sú vlastnými menami, z čoho vyplýva, že by sa mali písať s veľkým začiatočným písmenom bez ohľadu

na druh motivácie a existenciu úradného, oficiálneho či neúradného, neoficiálneho, živého názvu zemepisného územia, ktorý títo obyvatelia obývajú, a podľa ktorého by mali byť pomenovaní.

Novšie sa tomuto problému venoval J. Krško (2015) predovšetkým v súvislosti s obyvateľskými menami, ktoré sú motivované nejakým charakteristickým jazykovým, nárečovým znakom, a preto majú nielen v jazykovednej, ale napr. aj v etnografickej literatúre dvojaký pravopis začiatočných písmen, napr. *trpáci/Trpáci* (podľa nár. podoby príslovky *teraz*), *lemkovia/Lemkovia* (podľa výslovnosti ľem častice *len*; porov. vyššie), *čilejkári/Čilejkári* (nár. *čilej* „teraz“). Podľa záverov pracovnej porady slovenských a českých onomastikov (porov. Valentová, 2014, s. 43), ktoré v svojom článku zohľadnil aj J. Krško (2015), sa obyvateľské meno píše s veľkým začiatočným písmenom, ak ide o pomenovanie obyvateľov konkrétneho toponymického objektu (obce, mesta, kraja, oblasti a pod.) bez ohľadu na druh motivácie. Napríklad podľa nárečovej výslovnosti *trpó* častice *teraz* obyvateľov obce Slizké volajú *Trpóšane*, obyvateľov obce Hostišovce zase *Trpáci*, obyvatelia Polomky sú *Cockári* podľa výslovnosti *co* zámena čo (Orlovský, 1982). Ale označenie obyvateľov veľkej oblasti hontianskych až gemerských nárečí, ktorých volajú *trpáci* podľa nárečovej podoby *terpov* (za pôv. *teprv*), už treba písať s malým začiatočným písmenom, hoci v minulosti sa zvykli tiež písať s veľkým začiatočným písmenom (porov. napr. Majtán, 1963; Uhlár, 1995, s. 304). Keďže neexistuje názov územia *Sotácko*, na ktorom by označenie *soták* (*sotáci*) fixovalo obyvateľov Zemplína, ktorí hovoria sotáckym nárečím, považuje sa toto obyvateľské meno za apelatívum podobne ako *trpáci*, *kekáci*, *kotkári*, *kobekári*, *čilejkári* (Krško, 2015, s. 86). Pretože nielen v bežnej užívateľskej, ale aj v odbornej praxi ide z hľadiska písania začiatočných písmen o problematický jav, hoci možno okrajový, bolo by vhodné propiálny status živých obyvateľských mien, resp. obyvateľských prezývok a ich pravopis bližšie charakterizovať aj v PSP.

Napríklad v češtine sa označenia obyvateľov podľa charakteristického nárečového znaku tiež pokladajú za apelatíva a píšu sa s malým začiatočným písmenom, hoci sa vysvetľujú ako prezývky, napr. *bulák* „prezývka Chodov“, *tiľák* „prezývka obyvateľa južných Čiech od Husinca“ (Průruční slovník jazyka českého, ďalej PSJČ; Rubín, 1978). Prezývku obyvateľov Domažlic *Ondové* alebo *Ondáci* (tiež podľa nárečového znaku, lebo ide o hyperkorektné odsúvanie počiatočného *h*-v domáckej podobe rodného mena *Honza*, v tamojšom nárečí *Honda*) už A. Rubín (1978) uviedol s veľkým začiatočným písmenom azda preto, lebo ide o obyvateľov konkrétneho toponymického objektu. Na druhej strane S. Kloferová (2006) všetky tieto typy napísala s veľkým začiatočným písmenom, porov.: „Svébytnou skupinu mezi přezdívkami tvoří totiž názvy motivované nápadným jazykovým/

nářečným znakem svých nositelů. [...] Některé z nich využila jako termínů dialektologie pro označení nářečných podtypů. Tak je tomu v případě *Buláků* (podle přičestí *bul* — Chodsko), *Titáků* (inf. na *-ti*, Prachaticko), *Petáků* (podle *pet* ‘pět’, Litomyšlsko) a *Čuháků* (východní Prostějovsko; podle *čúhat* namísto okolního hanáckého *čóhat* ‘čouhat’, tj. ‘upřeně se dívat’)⁴. Nie všetci z nich sú obyvateľmi určitého presne administratívne či prírodne vymedzeného geografického objektu s vlastným názvom podobne, ako sú napríklad na Slovensku *sotáci* obyvateľmi len časti Zemplína. Z uvedeného vyplýva, že S. Kloferová aj tento typ prezývok pokladala za vlastné mená.

7. ZHRNUTIE A ZÁVER

Termín *obyvateľské meno* sa v onomastike definuje ako vlastné meno obyvateľov zeme, krajiny, mesta, dediny, samoty atď. K obyvateľským menám patria aj označenia obyvateľov podľa štátnej príslušnosti (*Švajčiar*). Najmä vo východoslovenských jazykoch sa používa termín *katojkonymum*, ktorý sa čiastočne udomácnil aj v slovenskej onomastike. V niektorých jazykoch existuje termín *demonymum*, ale v slovenskej onomastike zatiaľ nie je zaužívaný. V nemčine sa rozlišujú termíny *Bewohnername* — vlastné meno pre obyvateľa kraja, oblasti, a *Einwohnername* — vlastné meno pre obyvateľa dediny, mesta. V slovenčine by sa za samostatnú podskupinu obyvateľských mien mohli pokladať *krajové mená* (*Spišiak*, *Oravec*). Z hľadiska úradnosti, oficiálnosti — neúradnosti, neoficiálnosti osobitnou skupinou sú aj tzv. živé obyvateľské mená (*Žochári*, *Cibuliari*, *Vraňare*). Používajú sa aj termíny *prezývkové obyvateľské mená* alebo *obyvateľské prezývky*. Tvoria podskupinu živých (neúradných, neoficiálnych) mien. V slovenskej onomastike sa ich výskumu venovalo niekoľko jazykovedcov. Oficiálne spisovné podoby obyvateľských mien v pluráli a jednotlivcov v mužskom i v ženskom rode, ktoré sú odvodené od názvov slovenských miest a obcí, sa nachádzajú v osobitnej kapitole PSP (s. 523–590). Obyvateľské mená obsahuje aj publikácia I. Ripku „Zemepisné názvy, obyvateľské mená“ (2008) a postupne sa zaraďujú aj do jednotlivých zväzkov SSSJ.

Termínom *obyvateľské mená* možno označiť vlastné mená (*Bratislavčan*, *Záhorák*), ale i apelatíva (*vidiečan*, *západniar*). Názory na status aj tých obyvateľských mien, ktoré sa chápu ako propriá, nie je jednotný vo všetkých jazykoch. V slovenskej lingvistike sa však považujú za vlastné mená, preto sa píše s veľkým začiatočným písmenom. Pri živých alebo prezývkových obyvateľských menách je táto hranica niekedy nejasná, lebo za propriá sa pokladajú iba tie obyvateľské mená, ktoré sú buď utvorené z konkrétneho zemepisného názvu, alebo motivácia ich vzniku môže byť aj iná, ale tieto pomenovania obyvateľov sa viažu na konkrétny toponymický objekt (*Cibuliari* sú obyvatelia obce Zohor, Zohorčania). Napriek

tomu pravopis začiatočných písmen v nich je v jazykovej praxi rozkolísaný, a to napríklad aj v odborných lingvistických a etnografických prácach. Pomenovania obyvateľov, ktorí neobývajú konkrétny geografický objekt s vlastným názvom, sa za vlastné mená nepokladajú, hoci ich apelatívny status je diskutabilný, čo sa prejavuje aj dvojakým spôsobom písania začiatočných písmen. Týka sa to najmä tých prezývok obyvateľov, ktoré sú motivované určitým nárečovým znakom (*so-táci/Sotáci*). Vzhľadom na obmedzenie rozsahu príspevkov v časopise sa budeme venovať etnonymám a bližšie aj propriálnemu a apelatívne statusu etnoným a obyvateľských mien a s tým súvisiacimi problémami písania začiatočných písmen v osobitnom príspevku, ktorý bude na tento nadväzovať.

LITERATÚRA

- Balkanski, T., & Cankov, K. (2016). *Enciklopedija na bǎlgarskata onomastika* [Encyclopedia of Bulgarian onomastics]. Veliko Tǎrnovo: UI Sv. sv. Kiril i Metodij.
- Bauko, J. (2015). Komparácia slovenských a maďarských onomastických termínov [Comparing Slovak and Hungarian onomastic terminology]. *Prirodzený vývin jazyka a jazykové kontakty. Jazykovedné štúdie*, 32, 254–262.
- Blanár, V. (1973). Teoretické problémy onomastickej terminológie [Theoretical problems of onomastic terminology]. *Makedonski jazik*, 24, 51–62.
- Blanár, V. (1996). *Teória vlastného mena (Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii)* [Theory of proper name (Status, organization and use in social communication)]. Bratislava: Veda.
- Blanár, V. (2002). Antroponymia III. Ostatné typy mien [Anthroponymy III. Other types of names]. In E. Rzetelska-Feleszko, A. Ciešlikowa, & J. Duma (Eds.), *Slowiańska onomastyka. Encyklopedia*. (t. 1, s. 485–490). Warszawa–Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie.
- Blanár, V. (2009). *Vlastné meno vo svetle teoretickej onomastiky*. Proper Names in the Light of Theoretical Onomastics. Martin: Matica slovenská.
- Blanár, V., & Matejčík, J. (1978). *Živé mená na strednom Slovensku. I. 1. Designácia osobného mena* [Living personal names in central Slovakia. I. 1. Designation of personal name]. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Bučko, D., & Tkačova, N. (2012). *Slovník ukraíns'koï onomastičnoï terminologii* [Dictionary of Ukrainian onomastic terminology]. Harkiv: Ranok.
- Coates, R. (2021). Some thoughts on the theoretical status of ethnonyms and demonyms. *Onomastica*, 65(2), 5–19. <https://onomastica.ijp.pan.pl/index.php/ONOM/article/view/326/387>
- Demonym. (2020, 9. február). In *Wikipédia*. <https://sk.wikipedia.org/w/index.php?title=Demonym&oldid=6979579>
- Demonymum. (2022, 2. december). In *Wikipedie*. <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Demonymum&oldid=22172285>
- Dvonč, L. (1964). Obyvateľské mená typu *Saturňan* [Inhabitant names of the *Saturňan* type]. *Slovenská reč*, 29(2), 85–88.
- Horecký, J. (2002). Názvy krajín a ich obyvateľov [Names of countries and names of their inhabitants]. *Kultúra slova*, 36(4), 193–197.

- Katajkonim [Катайконім]. (2022, 15. december). In *Vikipedyá* [Вікіпедыя]. <https://be.wikipedia.org/w/index.php?title=Катайконім&oldid=4297142>
- Kloferová, S. (2006). Vy neznáte Cajzla? (K pôvodu a významu prezdívky) [You don't know Cajzl? (On the origin and meaning of the nickname)]. *Naše řeč*, 89 (4), 191–197.
- Komárek, K. (2012). *Vlastní jména v jazykovém systému a v komunikaci* [Proper names in the language system and in communication]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Králik, L. (2015). *Stručný etymologický slovník slovenského jazyka* [Concise etymological dictionary of the Slovak language]. Bratislava: Veda.
- Krištof, Š. (1966). Živé osobné mená [Living (unofficial) personal names]. *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 7(4), 240–246.
- Krištof, Š. (1969). *Osobné mená bývalej Tekovskej stolice* [Personal names in the former Tekov district]. Bratislava. Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Krško, J. (1999). Prezývkové vlastné meno verzus onymum [Nickname versus onym]. In I. Jančovič (Ed.), *Zborník mladých filológov Univerzity Mateja Bela* (s. 47–56). Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela.
- Krško, J. (2000). Sociálno-psychologické aspekty pomenovania [Socio-psychological aspects of naming]. In J. Krško & M. Majtán (Eds.), *Vlastné mená v jazyku a spoločnosti: 14. slovenská onomastická konferencia (Banská Bystrica 6.–8. 7. 2000)* (s. 75–84). Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela.
- Krško, J. (2004). K problematike skupinových antropónym [On the issue of group anthroponyms]. *Prace Językoznawcze*, 6, 67–73.
- Krško, J. (2015). Soták — apelatívum či proprium? Alebo o onymickej stránke skupinových názvov [Soták — appellative or proper name? Or about the onymic aspect of group names]. In I. Valentová (Ed.), *19. slovenská onomastická konferencia (Bratislava 28.–30. apríla 2014): Zborník referátov venovaný PhDr. Milanovi Majtánovi, DrSc., k osemdesiatym narodeninám* (s. 83–87). Bratislava: Veda.
- Krško, J. (2017). Jazykovedné názory Henricha Bartka na problematiku vlastných mien [Linguistic opinions of Henrich Bartek on the issue of proper names]. In J. Kačala & J. M. Rydlo (Eds.), *Henrich Bartek v slovenskej jazykovede a kultúre* (s. 173–184). Bratislava: Post Scriptum.
- KSSJ = Kačala, J., Pisárčiková, M., & Považaj, M. (Eds.). (2003). *Krátky slovník slovenského jazyka* [Short dictionary of the Slovak language]. Bratislava: Veda.
- Majtán, M. (1963). *Hontiansko-novohradské nárečie* [Dialect of the Hont and Novohrad regions]. [Kandidátska dizertácia. Bratislava, Jazykovedný ústav L. Štúra SAV].
- Majtán, M. (1979). Onomastické termíny podľa objektov pomenovaných vlastnými menami [Onomastic terms according to objects named with proper names]. *Kultúra slova*, 13(5), 153–159.
- Majtán, M. (2014). *Naše priezviská* [Our surnames]. (1. vyd.). Bratislava: Veda.
- Maliniak, P., & Krško, J. (2019). Medzi zmenou a kontinuitou. Mená poddaných hradu Čabrad' v neskorom stredoveku [Between change and continuity. Names of the Čabrad' castle serfs in the late middle ages]. In A. Chomová, J. Krško, & I. Valentová (Eds.), *Konvergenca a divergenca v propriálnej sfére: 20. slovenská onomastická konferencia (Banská Bystrica 26.–28. júna 2017)* (s. 343–351). Bratislava: Filozofická fakulta UMB–Jazykovedný ústav L. Štúra SAV–Veda. <https://slovník.juls.savba.sk/https://www.juls.savba.sk/konvergenzie.html>
- Mistriek, J. et al. (1993). *Encyklopédia jazykovedy* [Encyclopedia of linguistics]. Bratislava: Obzor.
- Opělová-Károlyiová, M. (1995). Otázka systému v etnonomastike [The question of the system in ethnonomastics]. In R. Šrámek, J. Bartůňková, & V. Koblížek (Eds.) *Onymické systémy v regionech: Sborník příspěvků z 5. semináře Onomastika a škola, konaného 12.–14. ledna 1993 v Hradci Králové* (s. 123–126). Hradec Králové: Gaudeamus.
- Orlovský, J. (1982). *Gemerský nářečový slovník* [Gemer dialect dictionary]. Martin: Osveta.
- OS = Vidoeski, B. et al. (1983). *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Osnovnaja sistema i terminologija slavjanskoj onomastiki. Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik*. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite.

- Pastyřík, S. (2010). *Rukověť pro onomastické semináře: Slovníček* [Handbook for onomastic seminars: Dictionary]. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové. <https://adoc.pub/rukov-pro-onomasticke-seminae-slovniek.html>
- Pleskalová, J. (2017). Antroponymum [Anthroponym]. In P. Karlík, M. Nekula, & J. Pleskalová (Eds.), *CzechEncy — Nový encyklopedický slovník češtiny*. <https://www.czechency.org/slovník/ANTROPONYMUM> (cit. 20.01.2023).
- Podolskaja, N. V. (1978). *Slovar' russkoj onomastičeskoj terminologii* [Dictionary of Russian onomastic terminology] (1. vyd.). Moskva: Nauka.
- Podolskaja, N. V. (1988). *Slovar' russkoj onomastičeskoj terminologii* [Dictionary of Russian onomastic terminology] (2. vyd.). Moskva: Nauka.
- PSJČ = Hujer, O. et al. (Eds.). (1935–1957). *Průruční slovník jazyka českého* [Concise dictionary of the Czech language] (online verzia). Ústav pro jazyk český AV ČR. <https://bara.ujc.cas.cz/psjč/>
- PSP = *Pravidlá slovenského pravopisu* [The rules of Slovak orthography]. (2003). Bratislava: Veda.
- Ripka, I. (2007). *Zemepisné názvy, obyvateľské mená* [Geographical names, inhabitant names]. Praha: Ottovo nakladateľstvá.
- Rubín, O. (1978). Metajazykové prezdivky v juhozápadočeských nářečích [Metalanguage nicknames in south-west Bohemian dialects]. *Naše řeč*, 61(2), 83–89.
- SSSJ = Buzássyová, K., & Jarošová, A. (Eds.). (2006–2021). *Slovník súčasného slovenského jazyka*, zv. 1–4 [Dictionary of the contemporary Slovak language, vols. 1–4]. Bratislava: Veda.
- Štícha, F. (2017). Názvy obyvateľské [Inhabitant names]. In P. Karlík, M. Nekula, & J. Pleskalová (Eds.), *CzechEncy — Nový encyklopedický slovník češtiny*. https://www.czechency.org/slovník/NÁZVY_OBYVATELSKÉ (cit. 20.01.2023).
- Uhlár, V. (1951–1952). O niektorých vlastných a niektorých druhových-všeobecných podst. menách [On some proper names and some generic appellatives]. *Slovenská reč*, 17(4), 114–118.
- Uhlár, V. (1993). Obyvateľské prezývky v Liptove [Inhabitant nicknames in the Liptov region]. *Kultúra slova*, 27(9–10), 227–282.
- Uhlár, V. (1995). Najznámejšie prezývky obyvateľov obcí na Slovensku [The best-known nicknames of inhabitants of municipalities in Slovakia]. *Slovenská reč*, 60(5–6), 302–306.
- Valentová, I. (2010). Prímeno, živé meno, individuálna charakteristika či prezývka? [Byname (historical surname/nickname), living (unofficial) name, individual characteristic or nickname?]. *Slovenská reč*, 75(4–5), 278–286.
- Valentová, I. (2014). Slovenskí a českí onomastici diskutovali o terminológii [Slovak and Czech onomasticians discussed terminology]. *Kultúra slova*, 48(1), 39–44.
- Valentová, I. (2021). Zo slovenskej onomastickej terminológie: meno, názov [From Slovak onomastic terminology: meno 'name', názov 'name']. *Kultúra slova*, 55(3), 143–153.
- Valentová, I. (2022). Zo slovenskej onomastickej terminológie: prímeno, šľachtický prídomek, priezvisko — rodinné meno, rodové meno (2) [From Slovak onomastic terminology: byname, noble predicate, surname — family name, dynastic name (Part 2)]. *Kultúra slova*, 56(6), 334–343.
- Walther, H. (1974). Eigennamen und Namentypen im Bereich der Geschichte. *Namenkundliche Informationen*, 24, 1–6.
- Závodný, A. (2011). Onomastika ako pansofická veda [Onomastics as a pansophic discipline]. In J. Pavlovič (Ed.), *Acta Facultatis Paedagogicae Universitatis Tyrnaviensis. Zborník Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity. Série A: Philologica* (s. 65–85). Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity. https://www.truni.sk/sites/default/files/uk/f000256_0.pdf
- Závodný, A. (2020). Niekoľko poznámok k niektorým kodifikovaným pravopisným a pravopisno-gramatickým javom [A few notes on some codified orthographical and orthographical-grammatical phenomena]. In S. Duchková (Ed.), *Jazykové problémy, ktorých riešenie sa ťažko hľadá* (s. 123–135). Bratislava: Veda.
- ZS = Svoboda, J. et al. (1973). Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky [Basic system and terminology of Slavic onomastics]. *Zpravodaj Místopisné komisie ČSAV*, 14(1), 1–280.

SUMMARY

THE ONOMASTIC TERMS *INHABITANT NAME*, *KATOIKONYM*, *DEMONYM*

The article deals with the characteristics of the onomastic terms *inhabitant name*, *katoikonym*, and *demonym* and with their place (position) in the system of onomastic terminology. The author analyses the definition, content and character of these terms and their use, primarily in Slovak linguistics and onomastics. Different views on their content also lead to an orthographic problem. This problem concerns in particular the differentiated writing of initial letters in the names of the objects that are denoted by them. The problem of writing capital or small initial letters comes to the fore in Slovak, especially in the case of so-called *living (unofficial) inhabitant names* or *inhabitant nicknames*.

Key words: onomastic terms, inhabitant name, katoikonym, demonym, living (unofficial) inhabitant names/inhabitant nicknames